

İDARE MERKEZİ
ANKARA, İstanbul Caddesi
Maarif Eminliği yanında

İSTANBUL BÜROSU
İstanbul, Ankara Caddesi
No — 87

HAYAT

Fiatı her yerde 15 kuruş
seneliği, posta ile 7,5 Türk Lirası
(Ecnebi Memleketlere 7,5 Dollar)

Abona ve ilan için İstanbul
bürosuna muracaat edilir
Yazı işlerinin mercii Ankara
merkezidir

Hayata, daima hayata.. Dünyaya daha çok hayat katalım!

— NIETZSCHE —

Cilt: V

Ankara, 11 Nisan, 1929

Sayı: 124

Musahabe

Kongreler Ayı

İlkbahar mevsiminin en güzel ayı nisan, hayırperver cemiyetlerimizin en mühimlerinin de mihasebe ayıdır. Bu ay içindedir ki Hilâliahmer, Himayietfal, Türkocakları gibi memleketiçinde kol budak salmış, ve hayırlı işlerde öneyak olmuş cemiyetler kongralarını yapıyorlar işlerini görüşüyorlar, ve ilerdeki faaliyetleri için de kararlarını alıyorlar.

Bu neviden cemiyetlerin, tarihi bizde yenidir. Darüşşafaka'yı kuran Cemiyeti Tedrisiye-i İslâmiye bile, cemiyet mefhumuna düşman olan mutlakiyet devirlerinde faaliyetini tatile mecbur olmuştur.

Bu gün azçok inkişafa mazhar gördüğümüz cemiyetler, faaliyetlerini tanzim ve tevsi için hür ve içtimâî tesanüdün kıymetini takdir eden bir havanın müsaadesini beklemeğe mecbur olmuşlardır. Rejim bu cemiyetlere müsaittir, kanunları bu nevi cemiyetleri himaye eder. Umumî irfan ve kültür seviyesi, bu cemiyetlerin lüzum ve faydasını takdir ederek onları besler ve tutar.

19 Nisan 1877 de teessüs ettiğine göre yarım asırlık bir tarihe malik olan Hilâliahmer cemiyetinin bu tarihi hakikaten şayanı tetkiktir. İnsaniyet ve hayırseven adamların ne derin bir imanla ne kadar engellerle çarpışarak muvaffak olduklarını

görmek bir irade ve kuvvet dersi olmakla beraber, bu adamların gayretlerini takdir ederek yardımlarını bezleden hayırseven o zatların ianelerile yapılmış işler de insana haz ve sürur verir.

Bu gün 1,000,000 liraya yakın bir bütçe ile hastalarımızın, gıdasız çocuklarımızın, kıtlığa ve felâkete uğramış vatandaşlarımızın yardımına koştüğünü gördüğümüz Hilâliahmer müessesesi işte böyle gönülleri içtimâî tesanüdün ve hayırseverliğin yüksek aşkından feyzalmış yüksek kalplerin yüksek eseridir.

Çocuk asrı! İstikbalin sulh ve muhadenetle yükselişini özleyen ve sezen büyük kalpli insanların yirminci asra vermiş oldukları unvan!

Hiç şüphe yoktur ki asrın çocuk hakkında telâkkilerinde büyük bir tahavvül ve tekâmül vardır. Çocuğun hakları mevzuu bahstir; çocuğun kendine has ruhî bir vaziyeti haiz olduğu, onun da gençlerden, ve büyüklerden büsbütün farklı bir mantığa - ve demek mümkünse -ayrı bir zihniyete malik olduğu iddia ediliyor. Tabîî bu telâkki tarzı çocuklara karşı vazifelerimizi eskilerinden çok farklı bir surette tayin ediyor. Bizde bir taraftan mektepler diğer taraftan da Himayietfal cemiyetleri bu asrî telâkkileri yaymaya çalışıyor.

Himayietfalin neşriyatı çocuk-

lara nekadardaydaly ise çocuk ruhu ve sevgisi cihetinden aileler arasında uyandıracağı alâka da okadar ehemmiyetlidir.

Bu cemiyetin 300,000 liraya vardığını öğrendiğimiz bütçesi hakikatta çok az bir şeydir. Fakat bununla da Himayietfal çocuk sevgisini ve çocuk alâkasını nekadardayabilirse okadar çok memlekete hizmet yapmış olur. Bu cemiyetin muhterem bir doktori-le konuşmuştum. Bana çocuklarını baktırmak için müracaat eden birçok ailelerin çocuk sıhhatı ve kıymeti hakkında nekadardayaz bilgiye malik olduklarını anlatmıştı. Bu hatıralar arasında cehaletten, göreneklerden doğan çok acıklı olanları da vardı.

Türk milliyetçiliğinin teessüs ve intişarında ehemmiyetli bir amil olmuş olan Türkocakları ideallerinin çoğu tahakkuk etmiş olmak itibarile kendisine yeni hedefler çizecek vaziyettedir. Halkı daha yakından kucuklayarak onu milliyet mebdelerinden ilham alan birçok muasır kuvvetlerle techiz etmek ocaklara düşüyor.

İşte bu ay içinde kongrelerini aktedecek bu üç ehemmiyetli cemiyet geçen bir yıllık faaliyetleri hulâsa ederken istikbalede bakacaklar. Dileğimiz şudur ki bu cemiyetlerle vatandaşlarımız daha çok alâkadardayolsunlar ve onlara istikbal için daha geniş iş ve hayır sahaları açsınlar. H. M.

SANAATTA FİKİR

Nakleden: VAHİT

Bir pazar günü Rodin ile beraber kendi atelyesinde bulunuyor ve onun en müheyyic eserlerinden birinin kalıbını takdir ile temaşa ediyordum.

Vücudu elim bir surette kıvranan genç ve güzel bir kadın *heykeli*. Elim bir azaba uğramış gibidir. Başı pek ziyade eğilmiş, dudakları ve göz kapakları kapalı; insan onu uyuyor zannedecek. Fakat çehresindeki ıstırap alâimi onun zihninin feci bir surette yorgunluğunu belli ediyor.

Buna bakıldığı zaman hayreti arttıran bir şey de kolsuz ve bacaksız olmasıdır. Sanki bir heykeltraş kendi nefesine karşı hissettiği bir memnuniyetsizlik buhranı içinde bunları kırmış. Bu derece kudretli bir şeklin tamam olmadığına insanın teesüf edeceği geliyor, ve onun uğradığı bu sakatlıklara acıyor.

Bu duygularımı üstada anlattığımdan bana hayretle dedi ki:

— Beni ne muaheze ediyorsunuz? Ben heykelimi bile bile bu halde bıraktım, buna inanınız. Bu heykel teemmülü temsil ediyor. İşte bu sebeptendir ki ne hareket etmek için kolları, ne de yürümek için bacakları vardır. Filhakika hiç farkına varmadınız mı ki insan pek fazla düşünceye daldığı zaman birbirine zıt muhtelif kararlara ait okadar makul deliller karşısında kalır ki nihayet ataletle mahkûm olur.»

Şu bir kaç söz benim ilk intibamı tashihe kifayet etti ve bunun üzerine artık gözümün önümde duran tasvirin yüksek manasını bilâkayt takdire koyuldum.

Bu kadın -şimdi anlıyorum-

halledemediği mes'elelerin keşfiyle uğraşan, kuvveden file çıkaramadığı *ideal*'e meczup olan, ihata edemediği namütenahilikten bizar kalan zekây'ı beşerin mermuz şeklidir. Bedenin bu takallüsü, müfekkirenin azabını ve halline muktedir olmadığı mes'eleleri tamik etmekteki şanlı ve beyhude temerrüdü gösteriyordu. Âzanın kesik olması da dalgınlığı seven ruhların amelî hayattan duydukları nefret ve istikrahı irae ediyordu.

Lâkin *Rodin*'in eserlerinin mucip olmuş oldukları bir tenkit o aralık hatırıma geldiğinden üstadın buna nasıl cevap verebileceğini anlamak için kendisine onu arzettim; dedim ki:

— Edebiyat erbabı sizin bütün heykellerinizin ifade etmekte oldukları büyük hakikatları alkışlamaktan başka bir şey yapamazlar.

Ancak münekkitlerinizden bazıları şekli olmaktan ziyade edebî bir ilhama malik olduğunuzu ileri sürerek sizi takbih ediyorlar. Sizin tahrir erbabına cerbezei kelâmiyelerinin serbestce tecelli edebileceği mevzular tedarik ederek onların tahsin ve takdirlerini meharetle celbetmekte olduğunuzu iddia ediyor ve sanatın ise bu kadar felsefî ihtiraslara tahammülü olmadığını beyan ediyorlar.»

Rodin buna şiddetle cevap vererek dedi ki:

— Eğer benim temsil tarzım fena ise, eğer ben teşrih hataları yapıyor isem, eğer harekâtı fena temsil ediyorsam, eğer mermere can vermek ilmini ben bilmiyor isem, bu tenkitler yüz kere haklıdır.

Fakat eğer yaptığım şekiller sahil ve canlı iseler buna ne de-

yecekleri kalır? Hem de bunlarda bazı maksatları belli etmekten beni ne hakla menedebilirler? Ben kendi meslekim dahilinde çalıştıktan başka onlara fikirler dahi verirsem, bir de göze hoş görünecek eşkâle bir mana dahi katarsam artık bir şikâyetleri olabilir mi?

Zaten hakikî artistlerin mahir birer işçi olmakla iktifa edebileceklerini ve zekânın da onlara lüzumu olmadığını zan ve tehayyül edenler pek ziyade aldanırlar.

Bilâkis, hatta her türlü zımnî manadan ari görünen ve ancak nazarı cezpetmeğe mahsus olan tasvirleri resim ve ya nahtetmek için bile zekânın onlara lüzumu vardır.

Eyi bir heykeltraş her nasıl olursa olsun bir heykel yapacağı vakit evvel emirde onun umumî vaz ve hareketini kuvvetli bir surette idrak edebilmelidir; ondan sonra da işinin sonuna kadar eseri hakkındaki umumî fikrini tam bir vuzuh ile muhafaza etmelidir ki bu eserin en ufak teferruatını lâyenkati o umumî fikre irca ve ona tamamilen raptedebilsin. Bu ise pek şiddetle zihin sarfetmek sizin elde edilemez.

Hiç şüphe yoktur ki artistlerin zekâdan istiğna edebileceklerini zannettiren şey bir çoğunun adi hayatta bundan mahrum gibi görünmekte olmalarıdır. Meşhur nâkışlarla heykeltraşların tercümei halleri bazı üstatların safdillliği hakkında bir çok hikâyelerle doludur. Fakat şunu da bilmeli ki büyük insanlar muttasıl kendi eserlerini düşünmekte oldukları için yevmî hayatta zihnen bir çok dalgınlıkları olur. Bilhassa

şunu da bilmelidir ki bir çok artistler her nekadarkı zeki olsalar da mahza sathî müdekkiklerce zekâvet ve ferasetin bir alâmeti sayılan ifade ve mukabele sühuletine malik olmadıkları için gene mahdud fikirli görünürler.»

— Elbette, dedim, büyük nâkişların ve büyük nâhitlerin dimağî olan kudretlerini tanımamak haksızlık olur.

Lâkin sözünüzü daha hususî bir meseleye irca ederek derim ki aceba sanaât ile edebiyat arasında artistlerin hiç bir zaman aşmamları lâzım gelen bir haddi fâsıl yokmudur?»

Buna Rodin şu yolda cevap verdi:

— Size itiraf ederim ki ben kendi hesabıma «geçmek yasaktır!» gibi memnuiyetlere kolay tahammül edemem.

Fikrimce bir heykeltraşı kendi keyfine göre güzel bir eser ihdas etmekten menedecek hiç bir kaide yoktur. İster heykeltraşılkta ve ister edebiyat eserlerinde halk bir faide ve ya haz duyabilirse alt tarafının ne ehemiyeti var? Nakış, naht, edebiyat, musiki bunlar umumen zannedildiğinden daha ziyade birbirine yakındırlar. Kâffesi insan ruhunun tabiat karşısındaki duygularını ifade ederler. Yalnız tebliğ ve ifade vasaitidir ki deyişir.

Fakat şayet bir heykeltraş edebiyat ve ya musikinin alelâde hasil etmekte oldukları tesir ve intibaları kendi sanaatinin usul ve kavaidi vasıtasıyla husule getirmeğe muvaffak olursa bundan dolayı kendisile ne için münazaya girişmeli? Geçenlerde gazetelerin biri benim yaptığım *Victor Hugo* heykelini tenkit ederek diyordu ki bu heykeltraşlık değil musikidir. Şunu da safdilâne ilâve

ediyordu ki bu eser *Beethoven*'in bir «senfoni» sini hatırlatıyor. Allah vere de dediği doğru olsa!

Zaten ben edebî vasaitî bedîî vasaitten ayıran farklar hakkında fikir imal etmenin faydalı olacağını inkâr etmiyorum.

Her şeyden evvel edebiyat şu hususiyeti haizdir ki resim ve tasvirlerle mühtaç olmaksızın fikirler ifade edebilir. Meselâ diyebilir ki: «pek derin düşünce ekseriya ataletle münce olur», ve bunun için de kımıldanamayacak bir hâle getirilmiş ve tefekküre dalmış bir kadın şeklini ortaya koymağa hiç de lüzum görmez.

Kelimeler kullanarak mücerredat ile böylece maharetle oynamak kabiliyeti ise edebiyata belki de fikir sahesinde diğer sanaatlara karşı bir faide bahş ve temin eder.

Şu da kaydolunmağa şayan- dır ki edebiyat esasen bir başlangıcı, bir ortası, bir de nihayeti olan hikâyeleri tevsi ve tafsil eder; muhtelif vak'aları birbirne rabtederek onlardan bir netice çıkarır; eşhası hareket ettirerek onların harekât ve muamelâtının netayicini gösterir. İşte bu sebeptendir ki göz önüne koyduğu sahneler yekdigelerini takip etmek suretiyle kuvvet peyda ederler ve hatta vak'a mevzuunun ilerileyişine iştirakları nisbetinde bir kıymet ihraz ederler.

Şekil ihdas eden san'atlar hakkında ise hal öyle değildir. Bunlar daima bir hadisenin ancak bir safhasını temsil ederler. İşte bunun içindir ki nakışlarla nâhitler — ekseriya yaptıkları gibi — mevzularını üdebanın âsarından iktibas etmekte belki de haksızdırlar. Filhakika bir hikâyenin bir kısmını şerh ve tefsir eden artist

metnin alttarafını malûm farzetmek mecburiyetindedir. Şu halde eseri o edibin eserine istinat etmek lâzımdır, yani ona tekaddüm eden ve onu takip eden vak'alarla tenvir edilmiş olursa ancak o zaman olanca manasını iktisap eder.

Nâkiş *Delaroche* meşhur olan *Eduar'ın çocukları* unvanlı lavhasını *Shakespeare*'e göre vücude getirdiği ve bunda bu çocukları birbirine sokulmuş ve yaslanmış bulundukları halde temsil ettiği zaman bu manzaraya alâkadar olmak için bunların bir tahtın varisi olduklarını, ve bir gasip tarafından gönderilen celatların da onları katletmek üzere hemen gelivereceklerini bilmelidir.

Delacroix — pek orta derecede bir iktidarı haiz olan *Delaroche*'ın yanı sıra bu dehayı zikrettiğinden dolayı mazeret dilerim — meşhur *Don Juan'ın sandalı* unvanlı levhasının mevzuunu lord *Byroan*'un bir şiirinden iktibas edip te taifeleri bir şapkanın içinden kâğıt parçaları çekmekte olan bir sandalı azgın dalgalı bir denizin üzerinde gösterdiği zaman, bu sahneyi anlamak için şu bedbahtların aç kaldıklarını ve bu sebeple kendi aralarında hangisinin ötekilerine gıda teşkil edeceğini tayin için kur'a çekmeğe karar verdiklerini bilmek lâzımdır.

Demek oluyor ki bu iki artist edebî mevzular intihap ettikleri için bütün manalarını kendilerinde taşımayan eserler nakşetmek gibi bir hatada bulunmuş oldular, öyle mi?

Halbuki *Delarcke*'in eseri — tarzı tersiminin soğuk, renginin sert, hissin dahi amiyane müheyyiç ol-

masından dolayı —fena olduğu halde *Delaroch*'ınki takdire şayandır, çünkü sandal gerçekten deniz rengindeki dalgalar üzerinde sallanıyor, çünkü renklerin mağmum koyuluğu müthiş bir cinayetin vukuunu haber veriyor, hasılı çünkü bu tabloda *Byron*'un hikâyesi her nekadâr kesik isede, buna mukabil nâkışın hararetli, dehşetli ve ulvî ruhu bunda her halde temamilen mündemiçtir.

Bu iki misalden çıkarılacak netice şudur: Uzun uzun düşündükten sonra sanat hususunda en makul memnuiyetleri vazetmeğe kalkışılacak olursa orta derecede bir iktidarı haiz olanlar bunlara ittiba etmemekle muaheze edilebilirler, fakat deha sahibi olanların bunun hilâfında hareket ettikleri ve hiç, bir zarar dahi iras etmedikleri hayretle görülür.»

Rodin bana lakırdı söylerken gözlerim onun *Ugolino* [*] heykelinin bir kalıbına tesadüf etti.

İhtişamlı bir realizmi haiz bir şekildir. Hiç de *Carpeaux*'nın grupunu hatırlatmaz: hatta, mümkünse, ondan da daha müessirdir. *Carpeaux*'nın eserinde *Ugolino* tehevürden, açlıktan ve çocuklarının ölmek üzere bulunduklarını görmekten mütehassıl azap içinde kıvranarak kendi yumruklarının ikisini de ısırılmaktadır. *Rodin* ise bu faciayı daha ileri götürdü. *Ugolino*'nun çocuklarını öldü farzettii: onlar yere serilmiş bulunuyor, açlığın işkencesiyle adeta bir hayvana tahavvül etmiş olan baba dahi onların cesedi üzerinde elleri ve dizlerine dayanarak sürükleniyor.

Onların eti üzerine eğiliyor; fakat aynı zamanda başını da şid-

detle yana eyiyor. Onun nefsinde açlığı teskin etmek isteyen hayvanlık ile bu kadar hainane bir şenaattan mütevahhiş bulunan mütefekkir ve müşfik insanlık arasında müthiş bir cidal vuku bulmaktadır. Bundan daha müessir bir şey olamaz!

Üstada dedim ki:

— İşte sözlerinizi tasdik eden ve *Don Juan*'ın sandalı eserine inzıman eden bir misal daha. Zira şüphe yoktur ki sizin *Ugolino*'nızın çektiği ıstıraplara ait teferruatı göz önüne getirebilmek için « *Mudhikei Lâhutiye* » yi okumuş olmak lâzımdır; mamafih *Dante*'nin şiirleri malûm olmasabile sizin bu şahsınızın vaz'ında ve simasında görülen derunî müthiş azap ile rikkat ve heyecana gelmemek kabil değildir.»

Buna *Rodin* şu yolda cevap verdi:

— Hakikat, edebî bir mevzu' malûm olunca onu tasvir eden artisti herkes anlar. Lâkin benim fikrimce nâkış ve nâhitlerin eserleri kendiliklerinden, yani başlı başına müfit ve alâkabahş olmalıdırlar. Zira sanat hiç te edebiyata müracaat etmeksizin fikir ve hayali ikaz ve tahrik edebilir. Manzum eserlere ait sahneleri tasvir edeceğine hiç bir yazı ve metni tammun etmeyen «senbol» ler yani timsaller kullanabilir.

İşte ben bu usulü takip ettim, ve daima faydasını gördüm.»

— Bitmedi —

VAHİT

İNME

Bir gün,
Uzak bir yolculuktan sonra, nefes nefese
Kalbimin çarpışını sofanda sayacağım.
Ömrümü vermek için ağzından çıkan sese
Kapını sol elimle aralıklayacağım...

Yabancı bir fısıltı söyleyecek adını,
Tanıdığım bir gülüş yükselecek içerde.
Vurur vurmaz duvara kapının kanadını
Karşımda ürpercek halı, sedir ve perde.

Korkma!
Sana ne dil uzatır, ne de el kaldırırmı,
Gözümü kan bürümüş diye benden çekinme:
Nasıl birden düşerse bir ağaca yıldırım
Beni baştan aşağı çarpar o lâhza inme.

Sakın kalkma yerinden, ısıttığın yerde dur,
Gene öpsün o dudak... Sarsın o kol belini!
Eşiğinde canımla ödüyorsam ne olur
Bir kadına inanmış olmanın bedeli mi?

FARUK NAFİZ

[*] Hayat: Sayı 59.